

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ МАРИНИ ЦВЕТАЄВОЇ В УКРАЇНІ (НА ЗЛАМІ К. ХХ–П. ХХІ СТ.)

Акцентується увага на різних формах рецепції (переклади, наукові праці, театральні вистави, поява літературно-художнього образу М. Цветаєвої), що дозволяє простежити процес сприйняття творчого доробку російського поета в Україні на зламі ХХ – ХХІ століть.

Ключові слова: рецепція, поезія, переклад, вистава, читач, театр.

У сучасного читача не виникає сумніву той факт, що ім'я Марини Цветаєвої входить у сімку найбільших російських поетів ХХ століття. Переважно це поети одного покоління: А. Ахматова, О. Мандельштам, Б. Пастернак, С. Єсенін, О. Блок. Проте в освоєнні суспільною свідомістю перелічені поети значно випередили М. Цветаєву. Повні збірки їх творів, монографії про них, інші ґрунтовні праці вже давно розтиражовано у книжковому світі. Літературна доля Марини Іванівни Цветаєвої суттєво відрізнялась від долі своїх сучасників.

Повернення пам'яті про постать і творчий доробок М. Цветаєвої у Радянському Союзі почалось у 60-70-ті роки ХХ століття відбувалося завдяки неймовірним зусиллям Анастасії Цветаєвої і Аріадни Ефрон. Вони краплинами збирали всі можливі матеріали, відомості, факти, спогади і розповіді про життя поета, усвідомлюючи своєчасність формування цветаївського архіву. Більше того, у висловлюваннях А. Ефрон ретроспективно було окреслено чимало пунктів програми дослідження творчості М. Цветаєвої майбутніми поколіннями. Вона намагалася застерегти читачів, літературознавців від ідеологічної заангажованості, від однозначних категоричних оцінок, від деформації літературної рецепції.

Виходячи з вищесказаного, **метою цієї статті** є спроба схарактеризувати рецепцію творчої спадщини Марини Цветаєвої в Україні на зламі ХХ і ХХІ ст. Досліджуючи рецепцію творчого доробку М. Цветаєвої, ми опиралися на теоретичні постулати, які були викладені у працях Р. Гром'яка, Д. Дюрішина, В. Ізера, О. Червінської та ін. [7; 9; 10; 26].

Сприйняття доробку М. Цветаєвої українцями є поліаспектним. Їхнє спрямування визначили конкретні суспільно-історичні обставини та літературні процеси в Україні як протягом усього ХХ століття, так й на зламі ХХ – ХХІ століть.

Більш детальне і ґрунтовне знайомство українського читача з творчістю російського поета відбулось наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття. Якісно нові ж умови для сприйняття творчої

спадщини М. Цвєтаєвої в Україні почали складатися з часу проведення Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цвєтаєвої (1998). Власне, ця конференція стала своєрідною точкою відліку пострадянської української літературної рецепції доробку М. Цвєтаєвої.

У цей період з'явилися вагомі дослідження (праці М. Борецького [1-2], С. Буніної [3], О. Гудошник [8], Т. Волкової [4], Н. Лисенко [11], Р. Мниха [13], М. Моклиці [14], Л. Оляндер [15] та ін.). Українські науковці репрезентують доробок М. Цвєтаєвої, розглядаючи його в різних напрямках. По-перше, здійснюють аналіз творчої індивідуальності та своєрідності ліричної та епічної творчості поета. По-друге, вдаючись до сучасного прочитання, розкривають особливості поетичної мовленнєвої форми. По-третє, розглядають україномовні переклади поезії М. Цвєтаєвої. Серед окреслених напрямків спостерігаються розвідки з чітко вираженим компаративістським підходом, зокрема, з'ясування творчих перегуків індивідуальних авторських манер М. Цвєтаєвої та Л. Костенко (Н. Онищак) [16]; порівняння релігійної лірики О. Стефановича та М. Цвєтаєвої (Т. Рязанцева) [18].

Продовженням започаткованої традиції є літературознавчі та мовознавчі дисертаційні роботи, в яких українські філологи всебічно досліджують творчу спадщину М. Цвєтаєвої. Обрані наукові теми дисертантів свідчать, по-перше, про зацікавленість творчою спадщиною М. Цвєтаєвої, по-друге – про можливість власної інтерпретації художніх творів і ведення самостійного діалогу з текстами.

У процесі нашого дослідження, на жаль, було знайдено лише одну поетичну збірку М. Цвєтаєвої, опубліковану українськими видавництвами [22]. Ймовірно, цей факт можна аргументувати кількома причинами. На наш погляд, головна причина полягала у соціально-політичному аспекті. По-перше, до періоду незалежної і самостійної України, коли вона входила до складу Радянського Союзу, літературні заборони і табу були спільні. Говорячи про певний часовий відрізок забуття творчості М. Цвєтаєвої у СРСР, ми автоматично переносимо це забуття і на терени України. По-друге, український читач після здобуття незалежності отримав змогу ознайомитись із тією національною літературою, яка теж була заборонена. Наступним кроком стало вивчення і дослідження не лише творчості українських письменників, але й творчої спадщини зарубіжних письменників, до яких відносимо і Марину Цвєтаєву. В останні десятиріччя відзначаємо все більше зростаючу зацікавленість у читацьких та наукових колах творчістю цієї російської поетеси. На нашу думку, це зумовлено не спільністю причин заборони з деякими українськими письменниками і поетами. Українських читачів і літературознавців у творчому доробку М. Цвєтаєвої приваблює новаторство поетичної мови, неординарність ритміки, що нагадує музичну п'єсу, широта та масштабність у поглядах, здатність підніматись над буденним та відкривати перед читачем безмежні горизонти.

Своєрідним доказом поцінування творчості М. Цвєтаєвої в Україні можна вважати, зокрема, переклади її поезій українською мовою.

Процес перекладу поезії М. Цветаєвої розпочався в Україні аж 1967 року, однак фактично до 90-х років рядки П. Тичини в поемі “Зустріч із Мариною” були єдиним україномовним варіантом.

Особливою прикметою цветаївського індивідуально-авторського стилю є членування фрази на складові частини, що розкривається в надзвичайній технічній винахідливості. Інколи рядок вірша подається як певне кодування, зміст якого розкривається за допомогою багатозначного тире. Складається враження, що деякі вірші М. Цветаєвої нагадують телеграфні рядки, в яких лише вказані акценти, але не розкрита повнота думки. Читачеві необхідно домислити, завершити смисловий ланцюг, відповісти на поставлені питання. Це зумовило у цветаївському синтаксисі значну кількість неповних речень, які і стимулювали читача відтворювати “картину світу”, сполучати мозаїку в єдине ціле. Українські перекладачі майстерно передали особливості цветаївської поетичної мови, не порушуючи семантико-стилістичної системи першотвору.

До перекладу поезії М. Цветаєвої українською мовою звертався також й Василь Стус, зокрема, в його перекладацькій спадщині маємо вірш-переклад „Неподражаемо лжет жизнь”. Факт перекладу цветаєвського вірша В. Стусом досить вражаючий, адже, як відомо, коло поетів, чиї вірші він перекладав, обмежене. За словами М. Борецького, В. Стус „підходить до поетів, яких береться перекладати, дуже вибірково: вони мусять бути в чомусь близькими йому духом, їх світобачення мусять перегукуватись з його власним світосприйняттям [1, с. 96]”. Як бачимо, звернення В. Стусом до вірша М. Цветаєвої є демонстрацією духовної близькості, спільності емоційного настрою та світосприйняття українського поета з російським. У цій ситуації перекладач розуміє автора, а розуміти – означає усвідомити в цій галузі самого себе, і лише потім – виявити думку другої особи з цього питання [6, с. 249].

Василь Стус переклав вірш поетично майстерно, що дозволило йому максимально наблизитись до першотвору. Але при цьому вніс до загальної тональності вірша і свою, авторську почуттєвість, здійснив деякі заміни в метричній схемі віршування. Пропонуємо порівняти оригінал із перекладом.

М. Цветаєва:

*Неподражаемо лжет жизнь:
Сверх ожидания, сверх лжи...
Но по дрожанию всех жил
Можешь узнать: жизнь!*

*Словно во ржи лежишь: звон, синь...
(Что ж, что во лжи лежишь!) – жар, вал...
Бормот – сквозь жимолость – ста жал...
Радуйся же! – Звал!*

*И не кори меня, друг, столь
Заворожимы у нас, тел,
Души – что вот уже: лбом в сон,*

В. Стус:

*Ну й химерує лжа життєва!
Правду мурує? З брехонь? – Ова!
Жили вузлами в'яжи – це й є
Справжнє життя твоє.*

*Ніби в житі лежиш: дзвін, плин.
Все, небожителю, геть все – лжа!
Вже і за жимолоттю – сто жал...
– Тим і радій! – Жаль.*

*Не жури мене, друже, і не кори,
Нам зачаровано душ став.
Отже. Чоло в сон занури,*

*Ибо – зачем пел?
В белую книгу твоих тишизн,
В дикую глину твоих “да”
Тихо склоняю облом лба:
Ибо ладонь – жизнь [23, с. 202].*

*Бо ж – нащо співав?
До білої книги твого німоття,
До глини воль твоїх спроквола
Покірно схиляю улам чола,
Бо ж долоня – життя [19, с. 43].*

Поетія М. Цветаєвої досить часто за своєю конфігурацією та звучанням нагадує музичну п'єсу, оскільки у ній вишукано поєднані слово і музика. В. Стус, зберігаючи алітерації, зумів передати ритміку і тональність оригінального тексту. У першотворі приголосний „ж” зустрічається 20 разів, у В. Стуса аналогічно – 20 разів; приголосний „з” – 10 разів, у В. Стуса – 6 разів. Кожен цветаєвський рядок – це гра звуками, збережена вона й в перекладі: „Словно во ржи лежишь: звон, синь...” – „Ніби в житі лежиш: дзвін, плин”. У наведеному прикладі важливу роль відіграє голосний „і”, який чергується з приголосним „ж”. Таке поєднання сприяє розкриттю філософічності вірша, оскільки звук „ж” викликає асоціації із життям, а звук „і” – це розкриття життя в усіх його проявах. В. Стус зберіг у перекладеному тексті цветаївські поетичні мотиви та образи. Навіть у тих рядках, де відбулася своєрідна трансформація, перекладач не розгубив тональності і настрою, що навіює оригінал. Наприклад, „лет жизнь – лжа життявова”, „по дрожанию жил – жили вузлами в'язи”, „словно во ржи лежишь: звон – ніби в житі лежиш: дзвін”, „в дикую глину твоих “да” – до глини воль твоїх спроквола”.

До когорти перекладачів цветаївської поезії відносимо й М. Борецького. Звернемо увагу на поезію „Моим стихам, написанным так рано” М. Цветаєвої і порівняймо її з перекладом М. Борецького „Моїм пісням, написаним так рано...”.

М. Цветаєва:
*Моим стихам, написанным так рано,
Что и не знала я, что я – поэт,
Сорвавшимся, как брызги из фонтана,
Как искры из ракет!
Ворвавшимся, как маленькие черти,
В святилище, где сон и фимиам,
Моим стихам о юности и смерти
– Нечитанным стихам! –*

М. Борецький:
*Моїм пісня, написаним так рано,
Що і не знала я, що я – поет,
Що вирвались, як бризки із фонтана,
Як іскри із ракет.
Що увірвались чортиками зрання
В святилище, де сон і фіміам.
Моїм пісням про юність і сконання
– Нечитаним пісням! –*

*Разбросанным в пыли по магазинам
(Где их никто не брал и не берет!),
Моим стихам, как драгоценным винам,
Настанет свой черед [23, с. 32].*

*Розкиданим по різних магазинах
(Де не бере ніхто їх і не брав!)
Моїм пісням, немов коштовним винам,
Прийде своя пора [24, с. 1].*

М. Борецькому вдалося відтворити особистісне начало оригіналу, зумовлене переконанням російського поета, що її вірші ще тривалий час не матимуть свого читача. Загальний настрій цього твору – біль, гіркота і приреченість – змінюються в останній строфі на надію. Автор перекладу, на наш погляд, дав змогу українському читачеві максимально відчувати цветаєвську гру звуками, значення кожної коми і

тире. Складається враження, що з читачем заговорила сама Марина Цветаєва, але українською мовою.

Є лиш один нюанс, якого не можна оминати увагою: в перекладі М. Борецького відбулась заміна „стихам” на „лісням”. Звичайно, можна сперечатись щодо правомірності саме такої заміни. Але припускаємо, що під час пошуку еквівалентної заміни слова „стихи”, М. Борецький не випадково обрав слово „лісні”. Вірш „Моим стихам, написанным так рано” є яскравим прикладом прояву індивідуально-авторської манери вже у початковому періоді творчості поетеси. Кожен новий її твір розкривав читачеві таємниці слова, захоплював афористичною чіткістю і завершеністю. Водночас її поетичні рядки були сповнені звучання, яке нагадувало музичну п’єсу. У поезіях М. Цветаєва зуміла поєднати слово і музику. Одним із доказів мелодійності поетичної мови слід вважати наявність значної кількості пісень на її вірші. Ймовірно, саме музичність цветаївської поезії послужила приводом для вживання у перекладі слова „лісні”.

Позитивним явищем у перекладах М. Борецького є максимальне наближення до римування оригіналу. Наприклад, у вірші „Хто створений з брили, хто створений з глини” (російський варіант „Кто создан из камня, кто создан из глины”) повністю це вдається йому у першій строфі (пор. „глины – смеркаю – Марина – морская” з „глини – сіяю – Марина – морська”), другій строфі (пор. „плоти – плиты – полете – разбита” з „плоті – плити – польоті – розбита”), а також частково – у третій і четвертій строфах (пор. „колена – воскресая – пена – морская” з „колінах – воскресая – піна – морська”). Водночас для передачі цветаївської інтонації М. Борецький ледь змінив закінчення прикметників. Так, „тлінная” замість „тлінна”, „морская” – „морська”, „високая” – „висока”. Внаслідок здійсненої заміни маємо відтворення ритмічного малюнка оригіналу, наближення перекладу до поетичної мови М. Цветаєвої.

Порівняння двох перекладних версій одного оригіналу засвідчують, з одного боку, схожість і близькість у відтворенні цветаївського поетичного світовідчуття, а з іншого – виявляють самоцінну авторську (перекладацьку) свідомість. Прикладом може слугувати переклад вірша „Пригвождена”, здійсненого М. Борецьким та В. Богуславською.

М. Цветаєва

*Пригвождена к позорному столбу
Славянской совести старинной,
С змеєю в сердце и с клеймом на лбу,
Я утверждаю, что – невинна.
Я утверждаю, что во мне покой
Причастницы перед причастьем.
Что не моя вина, что я с рукой
По площадям стою – за счастьем.
Пересмотрите все мое добро,
Скажите – или я ослепла?
Где золото мое? Где серебро?
В моей руке – лишь горстка пепла.*

В. Богуславська

*Прикута до ганебного стовпа
По-праслов'янському сумлінно,
З таврованим чолом, напівсліпа,
Я стверджую, що – безневинно.
Я стверджую, що спокій у мені
Причетної – перед причастям.
То проща, що простоювала дні
На площах, руку тягнучи за щастям.
Он перегляньте скарб, що в мене є.
Скажіть – бо серце захолоне –
Де моє срібло? Золото моє?
Самий лиш попів у долоні...*

*И это все, что лестью и мольбой
Я выпросила у счастливых.
И это все, что я возьму с собой
В край целований молчаливых [23, с. 134].*

М. Цветаева

*Пригвождена к позорному столбу
Славянской совести старинной,
С змеею в сердце и с клеймом на лбу,
Я утверждаю, что – невинна.*

*Я утверждаю, что во мне покой
Причастницы перед причастьем.
Что не моя вина, что я с рукой
По площадям стою – за счастьем.*

*Пересмотрите все мое добро,
Скажите – или я ослепла?
Где золото мое? Где серебро?
В моей руке – лишь горстка пепла.*

*И это все, что лестью и мольбой
Я выпросила у счастливых.
И это все, что я возьму с собой
В край целований молчаливых [23, с. 134].*

*Оце і все, що в щастя для біди
Я випрохала за усі жебрання.
Оце і все, що я візьму туди,
В край мовчазного цілування [25, с. 171].*

М. Борецький

*Розп'ята на ганебному стовпі
Слов'ян одвічного сумління,
З змією в серці, знаком на чолі,
Я стверджую, що я – невинна.*

*Я стверджую, що знаю супокій
Причасниці перед причастям.
Невинна, руки тягнучи свої,
На площах стоячи, – за щастям.*

*Пригляньтесь до всього мого добра,
Скажіть – а, може, я сліпенька?
Де золото моє, мої срібла?
В моїй руці – лиш праху жменька!*

*І це усе, що в лестощах й мольбі
Я випросила у щасливих.
І це усе, що я візьму собі
В край поцілунків мовчазливих [2, с. 100-101].*

У вірші важливу роль відіграє особовий займенник “я”, який М. Цветаєва вжила 6 разів. У М. Борецького наявність займенника “я” простежується у кожному рядку згідно з оригіналом. Винятком є четвертий рядок першої строфи (“Я утверждаю, что – невинна” – “Я стверджую, що я – невинна”) і третій рядок другої строфи (“Что не моя вина, что я с рукой” – “Невинна, руки тягнучи свої”). В. Богуславська зменшила кількість займенника до 3. Також авторка певною мірою проявила власну поетичну самобутність, адже здійснила деяку трансформацію цветаївських образів та мотивів. Порівняємо: у М. Цветаєвої – “С змеею в сердце и с клеймом на лбу”, у В. Богуславської – “З таврованим чолом, напівсліпа”, у М. Борецького – “З змією в серці, знаком на чолі”; у М. Цветаєвої – “Скажите – или я ослепла?”, у В. Богуславської – “Скажіть – бо серце захолоне”, у М. Борецького – “Скажіть – а, може, я сліпенька?”. В. Богуславська замінила “я ослепла” на “серце охолоне”, проте вжила у другому рядку першої строфи “напівсліпа”. Українські автори постали перед проблемою вибору потрібного слова з-поміж лексем із різними конотаціями. Це зумовлювало певну відмінність у сприйнятті всього твору, адже надання переваги тому чи іншому словесному еквіваленту спрямовує і формує подальшу читацьку рецепцію. Зокрема, В. Богуславська передала читачеві певну жорстокість, що чергується з болем, гіркотою і безвихідністю в оригінальному тексті, натомість цветаївське риторичне питання у перекладі М. Борецького втратило ці ознаки.

На сьогодні більшість творів М. Цветаєвої не перекладена українською мовою: у творчій спадщині українських поетів (П. Тичини, В. Стуса, Р. Скиби) зустрічаємо поодинокі переклади її поезії. Навіть поява збірки В. Богуславської „Марина Цветаєва. Вибране. Вірші, поеми, драма / У перекладах Валерії Богуславської” (2002) не заповнює прогалини в україномовних перекладах М. Цветаєвої. Характерна прикмета збірки – легкість читання. В. Богуславська талановито і майстерно знайшла “золоту середину”, оскільки її переклади не „українізовані” і не „русифіковані”. Кожен вірш вражає майстерністю відтворення звукової організації, його інструментування, емоційного настрою, специфіки художньої форми, особливостей цветаївського синтаксису.

Ще однією характерною особливістю усіх перекладів В. Богуславської вважаємо відсутність „страху” щодо трансформації деяких образів оригіналу. У випадку неможливості знаходження адекватної лексики у словниковому запасі української мови пропонувалися доречні заміни. Наприклад, „*безмолвен рот его, углами вниз*” – „*заціпенілі болісно вуста*”, „*он тонок первой тонкостью ветвей*” – „*гінкий він – ніби віти між вітрів*”. Багато перекладів В. Богуславської побудовані за принципом виділення у тексті першотвору образу, який є головним носієм смислової та емоційної наповненості у всьому рядку. Приміром, рядок „*не самозванка – я пришла домой*” перекладено як „*не самозванка – господиня я*”.

Отже, складність перекладу поезії М. Цветаєвої пов’язана з особливостями її письма. Множинність значень кожної деталі, варіативність кожного розділового знака, звукове розмаїття – все це апелює до чуттєвості перекладача, до його здатності відчутти приховані переживання героїні та передати їх у повному спектрі.

На сучасному етапі в Україні маємо також зразки рецепції, що представлені сценічними творами за мотивами віршів та біографії М. Цветаєвої. Українські драматурги, режисери та актори цілком цілеспрямовано намагаються надати своїм виставам рис емоційності та ліричності, в їхній художній тканині постає образ М. Цветаєвої, у якому стан душі, мотиви творчого пошуку взаємопов’язані з реальними життєвими колізіями. Такий тип рецепції заломлюється творчим осмисленням актора. Під час гри актор, з одного боку, вживається в образ, а, з другого боку, водночас вносить власне бачення у створений ним образ. Сприйняття глядача у такому випадку дещо відмінне від сприйняття читача, адже у систему автор – твір – читач додається ще один чинник: актор. Тоді система трансформується і має форму автор – твір – актор – глядач. Рецепція глядача опосередковується грою актора, оскільки саме вона спрямовує подальше сприйняття глядача.

Так, театр “Сузір’я” презентував українському глядачеві виставу “Цветаєва плюс-мінус Пастернак” (2004 р.) у постановці О. Кужельного. П’єсу за віршами та листами великих поетів ХХ століття написала молода київська поетеса, драматург і перекладач Є. Чуприна. Зазначимо, що у своїй перекладацькій діяльності вона звернулася й до перекладів цветаївської поезії.

За своєю формою вистава – своєрідний поетичний діалог, оскільки побудована на основі віршів цих російських поетів. Розвиток взаємин

між героями здійснених режисером через роботу з предметами та внаслідок акцентування в тексті. Є. Чуприна у своєму сценічному творі “Цветаєва плюс-мінус Пастернак” поєднала мотиви творчого пошуку з реальними подіями в житті поетів. Талановита гра акторів С. Штанько та В. Полікарпова дозволила глядачеві відчувати ліризм, світло зустрічей і душевну близькість поетів. За словами Л. Суботіної, під час перегляду спектаклю у деякі моменти “виникало відчуття, що перед тобою вже душі поетів, які й на небесах не змогли розлучитися і знову, знову переживають трагедію і радість свого кохання [20, с. 6]”.

Безперечно, у виставі спостерігається деякий сентименталізм, мелодраматичність і наївність. Проте вважаємо, що подібні вистави потрібні сучасному глядачеві, який живе у світі глобалізації і прагматичності.

У 2004 році відбувався творчий бенедіс заслуженої артистки України Т. Сезоненко у Воронежі, який розпочався моновиставою “Спроба повернення” за віршами, листами і щоденниками М. Цветаєвої. У літературній композиції акторка емоційно і правдиво передала усі відтінки почуттів М. Цветаєвої – її любов, тугу за Батьківщиною, почуття власної гідності. Театральний критик Л. Романова зазначила, що “акторка глибоко відчула долю Поета. Їй дуже личать кутасті нерівні рядки цветаївських віршів [17, с. 4]”.

Проте якщо під час перегляду вистави рецепція залежить від характеру гри актора, то під час самостійного читання п’єси маємо інший зразок сприйняття. Змістовні ремарки, місце і час розгортання дії постають безпосередніми чинниками драматичного дійства. Яскравим прикладом можемо вважати драму В. Врублевської “Окаянные женщины?..” (2003 р.), у якій використані вірші та матеріали біографії М. Цветаєвої та С. Парнок.

Українська письменниця і драматург торкнулася теми стосунків між М. Цветаєвою та С. Парнок. Зазначимо, що у сучасних дослідників-цветаєвознавців ця тема викликає бурхливі, часто досить суперечливі і протилежні за характером емоції і думки. Адже сама В. Врублевська до розуміння взаємин між цими поетами-жінками йшла майже п’ять років. Про п’єсу українського драматурга Р. Віктюк сказав: „... це не фізіологія кохання, це філософія кохання [5, с. 5]”. При цьому в його творчих планах є задум поставити п’єсу на сцені. Київський режисер Е. Митницький також збирається втілити цю драму на сцені.

Драма складається з двох дій, у яких за допомогою віршів українська письменниця і драматург піднялась до висот ідейно-естетичних та філософських узагальнень і через поезію, розмови про мистецтво і літературу, про призначення жінки-поета та про її місце у поезії створила багатогранний образ цветаївської душі. Зокрема, читаємо: „Поэт должен быть правдивым с самим собой [5, с. 25]”, далі: „Но я интересна людям, их ко мне влечет. Мне тоже невыносимо интересно, как они ко мне относятся. Одним кажется, что я еще не умею любить, другим – что великолепно и, что непременно, их люблю, третьим нравятся мои короткие волосы, четвертым – что я их для них отпущу. Всем что-то мерещится, все чего-то требуют – непременно другого, – забывая, что все-то началось с меня, и не подойди я к ним

близко, им бы и в голову ничего не пришло, глядя на мою молодость [5, с. 34]”. Далі маємо міркування М. Цветаєвої про роль книги у її житті: „Книги мне дали больше, чем люди. Воспоминание о человеке блекнет перед воспоминаниями о книге [5, с. 48]”. Знайомить В. Врублевська читача й з одним із головних цветаєвських життєвих принципів, а саме: „У меня порода такая... Полная неспособность природы молиться и покоряться. Безумная любовь к жизни, судорожная, лихорадочная жадность жить [5, с. 70]”.

Отже, на сучасному етапі в Україні маємо зразок рецепції, що представлена сценічними творами за мотивами віршів та біографії М. Цветаєвої. Вважаємо, що автори цих творів окреслили перспективу сприйняття постаті і творчої спадщини М. Цветаєвої для сучасного українського реципієнта. Безперечно, що горизонт читацьких сподівань, призма, крізь яку тепер аналізується і сприймається творчість російської поетеси, набуває дещо нової форми.

1. *Борецький М.І.* Василь Стус як перекладач вірша Марини Цветаєвої „Неподражаемо лжет жизнь” // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Частина 2. – С. 96.
2. *Борецький М.І.* Вірші Марини Цветаєвої в перекладах Мирона Борецького // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Частина 2. – С. 99–107.
3. *Буніна С.Н.* Автобіографічна проза М.І. Цветаєвої: поетика, жанрова своєрідність, світосприйняття: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.02 / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2000. – 18 с.
4. *Волкова Т.С.* Фольклорные истоки и их трансформация в поэме Марины Цветаевой “Переулочки” // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Частина 1. – С. 102–105.
5. *Врублевская В.* Окаянные женщины?.. Любовная драма. – К.: ИИЦ “Интеллект”, 2003. – 160 с.
6. *Гадамер Г.* Истина і метод. – К.: Юніверс, 2000. – Т.2: Герменевтика II: Доповнення. Показчики. – 478 с.
7. *Гром’як Р.* Літературна рецепція в компаративістичних студіях // Біблія і культура: Збірник наукових статей. – Випуск 3. – Чернівці: Рута, 2001. – С. 45–48.
8. *Гудошник О.В.* Діалог у жанрово-стильовій лірики (на матеріалі творчості М. Цветаєвої 10-20-х рр.): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.06 / Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1996. – 21 с.
9. *Дюринин Д.* Теория сравнительного изучения литературы. – М.: Прогресс, 1979. – 320 с.
10. *Изер В.* Рецептивная эстетика. Проблема переводимости: герменевтика и современное гуманитарное знание // Академические тетради. – Выпуск 6. – М., 1999. – С. 59.

11. *Лисенко Н.О.* Зустріч з Мариною Цветаєвою // Літературна Україна. – 8 жовтня 1992. – С. 5.
12. *Марина Цветаєва.* Вибране. Вірші, поеми, драма / У перекладах Валерії Богуславської. – К., 2002. – 286 с.
13. *Мних Р.* Поетика Марини Цветаєвої в свете некоторых вопросов теории литературы // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Ч.1. – С. 44-47.
14. *Моклиця М.В.* Експрессионизм в фольклорных поэмах Цветаевой // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Частина 1. – С. 96–102.
15. *Оляндер Л.К.* Твір М. Цветаєвої “Мой Пушкин” і проблеми сповідальної прози // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Ч. 2. – С. 20-22.
16. *Онищак Н.П.* Творчі перегуки індивідуальних авторських манер М. Цветаєвої та Л. Костенко на рівні сенсу та форми // Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998. – Частина 1. – С. 38 – 40.
17. *Романова Л.* Світло душі. Бенефіс заслуженої артистки України Тетяни Сезоненко у Воронежі // Коммуна. – № 34. – С. 4.
18. *Рязанцева Т.* Поезія “in extremis”: спроба порівняння релігійної лірики Олекси Стефановича і Марини Цветаєвої // Сучасність. – 2000. – № 7–8. – С. 66-69.
19. *Стус В.* Золотокоса красуня: Вірші. – К., 1992. – С. 43.
20. *Суботіна Л.* Поета ± кохання // Україна молода. – № 23. – С. 6.
21. Творчість Марини Цветаєвої в контексті культури Срібного віку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження М. Цветаєвої. – Дрогобич, 1998.
22. *Цветаєва М.И.* Лирика. – Харьков: Харвест, 2003. – 480 с.
23. *Цветаєва М.И.* Стихотворения. Поэмы. Проза. – Владивосток. – 1990. – С. 848.
24. *Цветаєва М.* Розп’ята. „Моїм пісням, написаним так рано...” / Переклад М. Борецького // Зарубіжна література. – 1997. – № 9 (25). – С.1-2.
25. *Цветаєва Марина.* Вибране. Вірші, поеми, драма. / У перекладах Валерії Богуславської. – К., 2002. – 286 с.
26. *Червінська О.В.* Рецептивна поетика. Історико-методологічні та теоретичні засади: Навч. посібник. – Чернівці: Рута, 2001. – 56 с.

Summary

This article analyzes different forms of reception (translation, scientific works, theatrical plays, appearance of literal and artistic image), which gives the opportunity to follow the process of perception the creative heritage of the Russian poet in Ukraine at the end of the 20th century – beginning of the 21th century.

Key words: reception, poetry, translation, play, reader, theatre.

Стаття надійшла до редколегії 22.09.2006 р.